

Јавне набавке против јавног интереса

ДРАГАН ДОБРАШИНОВИЋ

Процене релевантних домаћих и међународних институција, стручне јавности и дела грађанског друштва ангажованог у борби против корупције указују да због злоупотреба у области јавних набавки Србија годишње губи више од 500 милиона евра. То је близу 20% у односу на укупан износ јавних набавки на годишњем нивоу. Реч је о проценама заснованим на истраживањима спроведеним на ограниченим узорцима, на различитим нивоима власти и разноврсним наручиоцима, од локалних самоуправа, преко независних институција до министарстава и великих јавних предузећа. Због бројних и развијених механизма злоупотреба у области јавних набавки и недовољно развијеног система контроле и надзора, у овом тренутку је немогуће доћи до прецизних података о стварном степену корупције у јавним набавкама у Србији.

Истраживања Коалиције за надзор јавних финансија на недвосмислен начин су потврдила озбиљне злоупотребе у сфери јавних набавки. Веб сајтови наручени од стране Министарства животне средине и просторног планирања и Министарства трговине и услуга који су плаћени невероватних 25.765 и 28.818 евра, оглашавање акције „Очистимо Србију“ на тениском турниру „Србија Опен“ од 475.798 евра, софтвер Министарства пољопривреде плаћен близу милион и сто хиљада евра, непостојећа депонија у близини Прокупља за коју је Фонд за заштиту животне средине Републике Србије фирми „Алпине“ платио преко милион евра а да радови нису ни започети нити ће икада бити, само су неки од свежих примера.

Суштина корупције у јавним набавкама сведена је на избегавање механизма који обезбеђују праву конкуренцију. Разбијање великих набавки на мале где наручиоци сами бирају понуђаче, коришћење преговарачког поступка без објављивања јавног позива где шансу добијају само привилеговани, изостанак интерне и екстерне контроле

квалитета радова, добара и услуга, промене легислативе на начин који отвара додатни простор за корупцију, само су неки од путева злоупотреба у јавним набавкама.

Озбиљан систем заштите од корупције подразумева, пре свега, добар законодавни оквир, кадровски и технички опремљене независне институције, професионално и независно правосуђе, снажан и делотворан притисак јавности. Уместо тога, за Србију је карактеристичан недоречен и некохерентан законодавни оквир, опструкција независних институција од стране извршне власти, пузеће и поданичко правосуђе као очигледна подршка а не препрека корупцији и државном криминалу, немоћ обесхрабрене и конфузне јавности. Све у свему, држава не само да нема адекватно решење на огроман и разарајући проблем корупције, већ је њен кључни иницијатор, заштитник и покровитељ, а друштво нема озбиљан и артикулисан одговор на корупцијске изазове.

Да би се систем јавних набавки битно унапредио и смањило простор за злоупотребе, потребно је, пре свега, поштрити казнене одредбе Закона о јавним набавкама, укинути поступак јавне набавке мале вредности и на тај начин елиминисати један од најзначајнијих извора корупције, увести законску

обавезу за наручиоце да за све набавке које се обављају у преговарачком поступку затражи претходну сагласност Управе за јавне набавке, створити законску могућност да Управа директно изриче казнене мере у првом степену, као и да шири круг субјеката буде активно легитимисан за иницирање поступака пред Комисијом за заштиту права. И наравно, примењивати законе и санкционисати одговорне за злоупотребе и корупцију.

Унапређење законског оквира је само један, веома важан, али недовољан корак за озбиљну борбу против корупције. Посебно ако се законским променама приступа на начин на који то раде Министарство финансија и Влада Републике Србије у тренутку када овај број „Досијеа корупција“ излази из штампе. Промене које се одвијају далеко од очију јавности, која из шутих новинских натписа сазнаје за намере креатора закона без икакве могућности да на њих утиче. Промене чија је суштина, по свему судећи, у

слабљењу и до сада слабих контролних механизма и додатном слабљењу и укидању контролних институција. Промене у области јавних набавки у којима за јавност и јавни интерес ни крајем 2011. године поново нема места.

Све у свему, очигледно је да је у одсуству било какве озбиљне и смислене антикорупцијске акције надлежних институција у области јавних набавки и јавних финансија у целини, терет оговорности пребачен на страну друштва. Јер ако држава неће, друштво мора. Због тога је у овом тренутку најпречи задатак друштва формирање снажног

грађанског антикорупцијског покрета и промовисање непристајања на корупцију у најважнију друштвену идеологију. Јер само јасан, поштен и доследан одговор друштва може довести до преокрета у борби против бахате и клептоманске „политичке елите“ која уништава будућност ове земље и њених грађана. ●